

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Magnum Matrimonij Sacramentum Casibus Practicis Expositum

Reutlinger, Ignaz

Augustæ Vindelicorum, 1716

VD18 10508716

§. III. Ligamen.

urn:nbn:de:hbz:466:1-40059

§. III.

L I G A M E N.

CASUS DUPLEX

*Contracti Matrimonij in diuturna absentia Mariti,
qui eapropter mortuus credebatur.*

Vilenia uxor Alarici hunc maritum suum amisit o'im in Hungaria, ubi militem egit, & interfuit pugnae, qua infeliciter pugnatum est contra Turcas, & e qua nec ipse redijt, nec quò devenerit, compertum est; ita Vilenia pluribus annis mansit orbata viro, & ob hoc infelicio, quòd affirmare non posset, se esse viduam. Tandem post annos octodecim præterlapsos testatur ipsi sub iuramento Leobinus, se audivisse ex Hisichio, Alaricum, cui comes iste fuerat in expeditione bellica, cecidisse in prælio, ejusque sepulturae, finitâ pugna, se ipsum adstitisse. Hoc intellecto contraxit ipsa novum conjugium cum Landulfo, eique pacificè convixit per biennium, duarum prolium mater effecta, quo tempore adest Alaricus è captivitate reversus, quam integris viginti annis sustinuit inter Turcas. Ex simili causa ad novas nuptias

nuptias adspirat Emerentia, probabilissimè sibi persuadens, maritum suum esse mortuum; quippe cum is maniâ graviter laborasset, ne violentas sibi manus inferret, quod sæpè attentaverat, opus fuit eum alligare catenis; ex his tamen elapsus, domo profugit, neque jam amplius visus est, aut quidpiam de eo cognitum ab octo annis.

Q. An hæc, vel illa potuerit transire ad secundas nuptias; & quid de secundo marito Vileniæ, liberisque ex eo genitis sentiendum sit?

S Y N O P S I S.

1. Quid sit impedimentum Ligaminis, & quanto tempore expectari debuerit in dubio de morte conjugis, ut possent contrahi secundæ nuptiæ, secundum Jus Civile?
2. Hæc Leges à Jure Pontificio correctæ sunt, quod, nullâ habitâ temporis ratione, moralem certitudinem postulat.
3. Nec sufficit sola probabilitas.
4. Quid intelligatur per certitudinem moralem, & num ad hanc sufficiat unus testis, saltem de visu?
5. Testes de auditu etiam plures, imò & fama publica, non probant sufficienter, nisi alijs adminiculis fulciantur.
6. Sufficiunt tamen ad plenam probationem duo testes de visu.
7. Sed hi testari debent non solum de morbo lethali, verum de morte.
8. Attestatio Parochi, vel alia authentica Magistratûs, plenam fidem facit, nec opus est tunc recurrere ad Ordinarium.

9. In dubio autem res ad eundem referenda est.
10. Qui stante dubio nec ipse quidem licentiam concedere potest ad secundas nuptias transeundi.
11. Respondetur ad geminum casum hinc propositum.
12. Datur responsio ad ejusdem casus secundum quæsitum; quid faciendum sit novis conjugibus viro priore superstite superveniente; & num legitima sint proles ex tali Matrimonio genita; si bona fide id contractum fuerit?
13. An conjux in secundo Matrimonio dubitans de vita prioris conjugis petere possit, aut reddere debitum?
14. Quid agendum, si prior maritus mortuus est primum post nuptias celebratas?

Impedimentum ligaminis continet hic duplex casus, quo nomine aliud non intelligitur, quam ipsum Matrimonium rite contractum, per quod conjux ligatur, ne possit, eo durante, aliud Matrimonium inire; quamvis enim Judæis olim ex speciali privilegio permessa fuerit polygamia à Deo, ut populus Israëliticus, populus Dei electus, ac fidelis, ex quo oriturus erat Messias, tunc temporis valde exiguus, multiplicaretur; certum tamen est, eandem cessionem à Christo postmodum fuisse

se revocatam, qui Matrimonium ad primam suam, & naturalem institutionem reduxit, uti ex Evangelio constat Matth. 19. ubi Christus dicit, eum, qui uxore dimissa aliam ducit, mœchari, & esse adulterum. Quare nunc minimè permissum est, ut quis, stante cum una Matrimonio, aliud conjugium cum alia ineat, ut etiam ex lure novissimo Concilij Tridentini patens est contra Lutherum sic definientis Sess. 24. can. 2. Si quis dixerit, licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nulla lege Divina esse prohibitum, anathema sit: consequenter illicitum est Christiano, transire ad secundas nuptias, exque nullæ sunt,

Uu

sunt, nisi prioris Matrimonij vinculum solutum sit, hocque impedimentum non solum Iure Ecclesiastico, sed etiam Divino statutum est. Quia verò non ratò evenire solet, præsertim hoc Martiali tempore, quo bellum ubique ardet, ut conjux conjugem amittat, & ad alium torum alpiet, utiliter examinatur, quanto temporis spatio alteri conjugi expectandum sit, aut quantam certitudinem habere debeat de morte conjugis, ut ad secundas nuptias transire queat?

In Iure Civili diversa hac super re olim Decreta prodierunt, nam *L. Vxor. ff. De Divor. uxori dubitanti de morte conjugis absentis concessa est licentia nubendi, si virum expectasset quinquennio, quod tempus deinde restrictum est ad quadriennium. L. Vxor C. De Repudijs*, sed hoc ipsum postea correctum, & aliud prorsus oppositum decretum fuit per *Authenticam. Hodie. C. Eod.* ubi statuitur, ob nullam absentiam, nisi alia mortis certitudo adsit, licere alteri conjugi aliud Matrimonium inire, imò etsi uxor audiverit, virum in bello obijisse, adhuc ipsi interdicuntur nuptiæ, usque dum prius per se, vel per alium adeat belli Ducem, ipseque juret obijisse, & aliorum testimonia recipiat; & tunc insuper jubetur expectare per annum, quod si verò, istis non observatis, nubere ausa fuerit, statuitur, tam ipsam, quam qui eandem duxerit, velut adulteros puniendos esse,

2. Has leges omnes correxit Ius Pontificium, quod unum in causis Matrimonialibus est attendendum. Priores quidem, dum nullo præfinito tempore, quo possit iniri secundum Matrimonium, absolute, & simpliciter præcipit *c. In presentia. De Sponsal. & Matrim.* ad hoc, ut possit conjux secundum Matrimonium contrahere, debere ipsum certum esse de morte prioris conjugis, nam novi Matrimonij contractus cedit in præjudicium illius, si fortè adhuc in vivis est, & absentia, quantumvis diuturna, solum facit vitam illius dubiam, non verò mortem certam; in dubio autem præsumendus est vivere, quamdiu contrarium non probatur, unde meritò à secundis nuptijs arcetur conjux, quamdiu mortem absentis conjugis non probat, quancunque annorum spatio abfuerit; nec juvat eum vel ætas juvenilis, vel imbecillitas carnis, & incontinentiæ periculum, ut in *cit. n.* expresse advertit Pontifex Clemens III. cum in alijs quoque casibus sæpè eveniat, ut conjux absque sua culpa privetur usu Matrimonij, veluti si alter incidat in gravem, & diuturnum morbum, si fiat furiosus, aut impotens &c, neque tamen propter periculum incontinentiæ in istis dissolvitur Matrimonium: ergo neque hinc ad aliud conjugium transitus conceditur, nisi de dissolutione prioris Matrimonij per mortem conjugis constiterit; habità verò hac certitudine, ulteriore diligentia, & annua expecta-

statione, alijsque solemnitatibus, quæ in citata Authentica præscribuntur, porro opus non est, sed statim potest contrahere novas nuptias, unde per Jus Canonicum, cujus est circa Matrimonium disponere, hæc quoque lex Civilis sublata est, ita ut contra illius dispositionem agens nullius pœnæ reus sit. Sanch. l. 2. disp. 46. n. 2.

3. Dixi, debere certum esse de morte conjugis, nec enim sufficit habere moralem probabilitatem, seu causam rationabilem credendi, conjugem probabiliter obiisse, ut aliqui docent apud Sanch. l. c. n. 5. nitentes textu c. Quoniam. §. Porro. Ut lite contestata; Si autem de carnali conjugio sit agendum, tamdiu alteruter conjugum expectetur, donec de ipsius obitu verisimiliter præsumatur, & c. Cum per bellicam 34. q. 2. Nec tamen culpabilis iudicetur, qui personam ejus mariti, qui jam non esse existimabatur, assumpsit, ex quibus textibus deducunt, sufficere verosimiles mortis præsumptiones & excusari secundò nubentem ob credulitatem mortis sui viri. Nec audiendi sunt Sylvester V. Matrimonium 8. q. 13. dicto 2. & 4. Philarchus tom 1. p. 2. l. 2. c. 9. & alij, ubi existimant, ad contrahendum propria auctoritate Matrimonium sufficere moralem probabilitatem de morte conjugis; ut verò hoc fiat auctoritate Ecclesiæ, aut iudicis Ecclesiastici, debere hunc de morte prioris conjugis non solum habere probabilem credibilitatem.

verum moralem certitudinem, cum nequeat Ecclesia conjugem, quem sua auctoritate in Matrimonium conjunxit, liberum declarare ad novum conjugium incundum, quin ei constet, prius dissolutum esse; hæc, inquam, doctrina mihi non satisfacit, cum nimis aperte in lure Canonico requiratur non solum probabilitas, sed certitudo; ita enim hac super re consultus Pontifex respondet in c. Dominus. De secundis nuptiis: ut nullus amodò ad secundas nuptias transire præsumat, donec ei constet, quòd ab hac vita migraverit conjux eius, ubi bene notanda est vox constet, quæ certitudinem importat, nam juxta Barbosam in dictionibus usu frequentioribus dict. 66. n. 1. constat illud significare dicitur, quod caret omni dubitatione. Idem habetur c. In præsentia. De sponsal. ubi ita legimus: non possunt ad aliorum consortium canonicè convolare, nec auctoritate Ecclesiæ permittas contrahere, donec certum nuntium recipiant de morte virorum; quo loco iterum bene notandum est, id ipsum exigi utrobique, in contrahentibus nempe, & Iudice Ecclesiastico, ut habeant certum nuntium de morte prioris conjugis, tum ut Ecclesia eos contrahere permittat, tum ut ipsi contrahere possint, proinde inutilis est illa distinctio, quam faciunt Philarchus, ac Sylvester, & canones ab ipsa citati non loquuntur de qualicunque verisimilitudine, ac probabilitate, sed ut Jura juribus concordent, intelligendi

di sunt ij textus juxta cit. c. *In præsentiā*, ut ea tantum verisimilis præsumptio, & existimatio mortis dicatur sufficere, quæ habetur per certum nuncium, vel alias æquivalentes probationes, ut exponit Barbosa in cit. can. *Cum per bellicam*. n. 4. cum Hostiensii, Wiestner n. 6. *De secund. nupt.* & Coninck disp. 25. de Matr. dub. 3. n. 19. non sufficit igitur sola probabilitas, sed requiritur certitudo, quia cum in secundo Matrimonio contrahendo sit periculum gravis peccati, & injuriæ erga priorem conjugem, si forte adhuc vivat, sine habita certitudine ineundum non est, maxime cum in dubio sit melior conditio prioris mariti, pro quo stat possessio.

Sufficit tamen, adesse certitudinem moralem, quia majorem in omni alio genere humanarum rerum, & actionum plerumque non requirimus, cum major vix aliquando haberi possit, atque ita præter citatos Sententiam hanc amplectuntur Sanch. L. 2. disp. 46. n. 6. Palao disp. 4. de Sponsal. pu. 13. §. 1. n. 3. Perez disp. 35. de Matr. Sect. 5. n. 3. Bonac. q. 3. de Imped. Matr. pu. 10. n. 12. Dicastillo disp. 7. de Matr. dub. 61. n. 710. & seq. Wagnereck in Exegesi c. *In præsentiā*. Not. 3. & 4. Pirhing n. 132. De Sponsal. Tannerus &c. idque confirmat praxis Consistoriorum Episcopaliū, quæ sine indubitata certitudine, quæ moraliter dari potest de morte alterius con-

jugis, facultatem de novo nubendi concedere non debent, à qua receptissima, & communissima DD. Sententia, ut bene monet Laym. L. 5. tr. 1. p. 3. c. 3. n. 2. recedendum non est in causam ardua, qualis est Matrimonialis, etsi fortassis unus, aut alter Author minorem certitudinem admittat.

4. Si quæras, quid ergo intelligatur per certitudinem moralem? Respondeo cum Sanch. L. 2. disp. 45. n. 4. certitudinem moralem dici, qua vir prudens, attentis circumstantiis, certus redditur, vel, ut explicat Lessius L. 2. de Iust. c. 10. n. 39. moraliter certum esse id censetur, quod prudenter ita creditur, ut contrarium nullo modo videatur probabile; quia verò sic quoque adhuc difficile est determinare, quantum requiratur, ut talis indubitata certitudo habeatur, possitque eapropter permitti transitus ad secundas nuptias, idcirco communiter ferè docent AA. ut videre est apud Sanch. l. 6. disp. 46. n. 7. id relinquendum esse arbitrio prudentis judicis, spectatis circumstantiis. Fuerunt tamen, qui judicarunt, sufficere unius testimonium, dicentis, conjugem esse mortuum, attentà ejusmodi testis qualitate, personā, & an per verba verosimilia deponat, ut ei, his circumstantiis omnibus consideratis, fides haberi queat; ducuntur autem ad hoc dicendum textu præcit. c. *In præsentiā*; non permittas eos contrahere

re, donec certum nuntium de morte recipiant: si ergo satis est certus nuntius, sufficit unus testis. ita Hostiensis, Angelus, & alij apud Sanch. l. c. n. 10. Sed dicendum est cum eodem Authore, Perez, Wagnereck, Engl, Barbosa, Bonac. Sporer &c. hic vocem *nuntium* non esse masculini, sed neutrius generis, & significare certam probationem, vel denunciationem, cui in iudicio fides haberi possit, vulgò *gewissen Bericht*; unde ex hoc non probatur, sufficere unum testem, etiam oculatum, & de visu, unicus enim testis certum nuntium afferre non potest, cum clament Jura, vocem unius vocem esse nullius. *L. Iurisjurandi. V. Simili modo. C. De Testib. & c. Veniens. De Test. & attest. in fine*: cum ergo certum nuntium afferre nequeat, qui solus, & unus testatur, nequit is etiam in masculino genere certus nuntius dici, cum testimonium unius, nisi alijs conjecturis adjuvetur, non plenè prober, sed semiplenè, nec generet iudicium certum, sed solum probabile: ergo unus testis etiam oculatus non sufficit, præsertim cum ejusmodi testimonium sæpissimè fallacem auctorem habere soleat, ut experientia docet. Sed hoc nihilominus limitant Sanch. Coninck, Bonac, Palao, Perez, & Tannerus tom. 4. disp. 8. q. 4. n. 107. ut, quando locus nimium distat, ut aliæ probationes haberi vix possint, tunc aliquando sufficere queat asse-

veratio unius testis, considerata qualitate personæ, quæ credi possit esse fide digna, quæque certum deponere ex ipso modo deponendi præsumi queat, quod iudicis arbitrio, & prudenti iudicio committendum est. Addunt meritò Bonacina l. c. & Rebellus p. 2. de oblig. Inst. l. 3. q. 13. posse mulierem, secluso scandalo, contrahere Matrimonium, si de morte sui mariti certa sit, quamvis eam probare nequeat, quia fortè sola in ejus obitu interfuit, tunc enim cessat periculum adulterij, & nullitatis Matrimonij: in foro tamen externo ad nuptias non admittetur, nisi mortem probare queat, de quo num. seq. ad finem.

5. Sed neque plures testes suffi-
ciunt, si sint solummodo testes de auditu, hi enim nullo modo rem certam reddunt; neque sufficiens est ipsa fama de morte conjugis, nam & hæc, utpote orta plerumque ab incerto auctore, & sæpè fallaci, certitudinem moralem non præstat, nisi tamèn cum uno teste de visu, vel pluribus testibus de auditu, vel etiam cum fama concurrant alia adminicula, verisimilia mortis indicia, & conjecturæ non leves, quæ prudentis arbitrio moralem certitudinem faciant, qualia sunt, quòd maritus jam senex, aut æger, cum posset, & prout fortè promisit, longo tempore non redierit; quòd bellum secutus, vel navigationem periculosa ingressus sit, & navis, in
qua

qua erat maritus, verosimiliter dicatur esse submersa, aut tota cohors ab hoste deleta; quod moratus fuerit in loco, ubi pestilentia grassabatur, qua constat plurimos periisse: hæc & similia si concurrant cum dictis in diuturna absentia; moralem dubitationem excludunt, & mortaliter certam probationem faciunt. ita tradunt AA. supra citati cum Tamburino *L. 8. tr. 1. c. 10.*

Rectè etiam è Marchantio, & Mascardo advertunt Sanch. *cit. n. 16.* & Palao *L. c. n. 8.* Primò, ad hoc, ut fama aliquid probet, debere ipsam priùs probari per testes omni exceptione Majores, qui deponant, se audivisse à fide dignis. 2. Necesse est, ut fama hæc orta sit ex causa rationabili, qualis est, si is, de cuius morte agitur, mare navigavit, & tempestate suborta, expellatur congruo tempore, atque etiam per diversa loca diligenter quæsitus, neque ipse, neque navis, qua vehabatur, comparuit &c. talem, aliàs. *ve similes causas*, ex quibus fama ortum habuit, testes exprimere debent, ut Judex discernat, an sint probabiles, an vana vulgi vox. 3. Ut testes deponant, se audivisse publicè, id est, à majore, seu digniore parte populi illius loci, in quo mortuus esse perhibetur, nominando illos, à quibus audiverunt, & à quibus fama ortum habuit. Si tamen fama confirmetur probabilibus conjecturis, aut de fama testentur

septem, vel octo testes, opus non est dicere, unde fama ortum habuerit, aut à quibus audiverint. 4. Denique ut testes de fama asserant, se credere, esse veram; ad juramentum tamen compellendi non sunt testes de fama deponentes, sed absque hoc, quod jurent, valet eorum dictum. Mascardus *De probat. conclus. 750. n. 38.*

6. Ut hactenus recensita per se, ac ordinariè nullam certitudinem probant, ita è contrario mortem conjugis moraliter certam reddunt alia per se, & absque hoc, quod adminiculis fulciri debeant; ita nimirum habetur. 1. certitudo moralis, quando de obitu deponunt duo testes de visu, nam regulariter in alijs quoque sufficiunt duo testes ad plenam fidem faciendam per *L. Vbi numerus. ff. De Testib. & c. In omni. De Testib. & attestat.* ipseque Christus id approbat Matth. 18. ubi ait, quod *in ore duorum, vel trium testium stet omne verbum.* Dicuntur autem testes de visu non solum, qui morientem, aut mortuum viderunt, sed etiam, qui ejus sepulturæ, exequijs, septimo, trigésimo; aut anniversario interfuerunt, aut qui viderunt ejus sepulchrum, vel con sanguineos pulla veste eum lugentes, ac audiverunt, talem maritum, seu talem hominem sepultum esse, lugeri &c. Gobat *Theol. Experiment. tr. 9. cas. 14. n. 312.* Wiestner *de secundis nuptijs n. 9.* Mascardus *de probat.*

Probat. conclus. 1077. Menoch. *De Adipisc. possess. Remed. 4. à num. 674*, qui ultimi duo etiam consanguineos admittunt ad testimonium perhibendum de alicujus obitu. Imò alijs præferendos esse tradit quoque instructio Clementis X. pro examine testium Matrimonialium, quæ habetur ad finem tractatus 10. cas. 23. apud Gobat, quia præsumi potest, consanguineos præ alijs melius scire mortem suorum consanguineorum; uxorem tamen illius, cujus mors probanda est, pro teste non admittendam esse, meritiò censuit idem Gobat *loc. sup. cit. n. 310.* quia in propria causa nemo idoneus testis est. *L. Nullus. ff. De Testibus*; esse autem hanc propriam causam mulieris, palam est, hoc ipso, quod ejus emolumentum ex eo pendeat, ut cum alio contrahere permittatur, quemadmodum causam propriam describit Ulpianus *L. I. §. II. ff. Quando appellandum sit*, patetque hoc ex ipso usu, & communi experientia, uxores, quæ coram Judice deponunt, maritum suum obijisse, idcirco istud agere, ut potestas ipsis fiat, transeundi ad alium torum: quaruntigitur suum emolumentum: & ejusmodi mulierem, pergit docere memoratus Gobat *n. 311.* etiam si juramento confirmare velit, conjugem suum, se vidente, atque præsentem, tali tempore mortuum, atque sepultum fuisse, absque alijs testimonijs, vel iudicijs, quæ semiplenam proba-

tionem faciant, audiendam non esse, cum juramentum suppletorium probationis nec deferendum sit, nec admittendum absque semiplena probatione, ut est communis omnium.

7. Illud insuper annoto circa testes, non suffecturum, nisi alia insuper adminicula accedant, ipsorum testimonium, si dicant, vidisse se conjugem lethaliter decubentem, & quidem ita periculose, ut nequeant credere, quod superaverit istam infirmitatem, & porro supervivat; siquidem superius allegata Instructio Clementina *n. 12.* exigit testimonium non de morbo lethali, sed de morte, prout idem requirunt *c. In presentia. De sponsal. & c. Dominus. De secundis nupt.* quibus insistens Synodus Diœcesana Mechliniensis anno 1609. Tit. 9. c. 10 ita decrevit: cum ex longa conjugis absentia non resulter certitudo de ejus obitu, & mors non præsumatur, sed probanda sit (quilibet enim vivere præsumitur) ad secundas nuptias convolare desiderans, Matrimonio non jungatur, nisi habitâ prius legitimâ certitudine de morte prioris conjugis, etiam si non septem tantum, ut multis persuasum est, sed etiam viginti, triginta, & plures annos continuos eum absuisse confiterit. ita Synodus Mechliniensis apud Bernardum Van Espen *Iuris Eccles. p. 2. Tit. 15. c. 8. n. 6.* ubi iterum vides, requiri testimonium non aliud, quàm quod de morte certitudinem præbeat, nec sufficit de solo morbo: atque ita testatur Gobat 319. fuisse quandam mulierem,

mulierem, quæ facultatem petierat alteri nubendi, ab Illustrissimo D. Nuntio Apostolico rejectam, quodd certum nuncium de morte mariti non haberet, quamvis adesset idoneus testis, qui juratus assereret, fuisse virum illum à se visum maximè infirmum, & morti vicinum, nec aliud respondit Navarrus in casu ferè simili *Consilior. L. 4. Consil. 2. De secundis nuptijs*, se, si iudex foret, non ausurum dare licentiam contrahendi.

8. Plena fides, & certitudo moralis ulterius obtinetur, si de morte, vel quodd à se sepultus sit, testetur Parochus, quia hic est quasi Notarius publicus in ejusmodi negotijs, & propterea ejusdem liber, sive Registrum in quæstionibus de baptismo, ætate, nuptijs, & similibus plenam fidem facit. Pax Jordanus tom. 3. Tit. de fide Instrument. n. 48. Reiffenstuel *cod. tit. n. 127*. Wiestner, Gobat &c. Idem est, si de obitu legitimus Magistratus sive Ecclesiasticus, sive politicus, sive denique militaris, vel Notarius publicus, aut alia similis persona, in publica autoritate constituta fidem faciat per scripturam. Reiffenstuel n. 11. *De Secundis nuptijs*, & alij citati. Talis certitudo moralis si habeatur, vel per testes de visu, vel per Parochum, aut per authenticam scriptam attestationem personæ in publica autoritate constitutæ, ut modò dictum est, potest Parochus, nullam

petitam licentiâ Ordinarij, & absque illius præscitu, Matrimonio assistere, eoquæ novos conjuges scitè copulare. Eman. Rodriq. p. I. *Summa c. 233. n. 2.* Reiffenstuel l. c. n. 19. Ratio est, quia in casu, quo moralis certitudo adest, ipsa Jura superius allegata facultatem nubendi tribuunt, consequenter licentiâ Ordinarij amplius necessaria non est, eumque qui certus est, ac rei cujuscumque moraliter indubitatam notitiam habet, certiorari ulterius non oportet juxta c. Eum, qui. De R. I. in 6. nisi in Diocesi aliud præscriptum sit, ut universim sine præscitu Ordinarij, & ab eo obtentâ licentiâ tales non admittantur ad secundas nuptias, quemadmodum expressè præcipitur Parochis in constitutionibus, seu Decretis Synodi Diocesanae Constantiensis p. 1. Tit. 16. de Matrim. & Imped. Matr. n. 20. Multorum hæc ænus fuit persuasio, si intra septennium de morte, vel vici prioris conjugis nihil audiverint, licitè se ad alia vota convolare posse; quodd cum juri contrarium sit, nec sufficit absentem conjugem per septennium tantum expectare, sed ea certitudo juxta leges, & canones requiratur, quam Iudex æquus arbitrabitur, volumus, & curatis omnibus serid injungimus, ne deinceps hujusmodi personas ad alias nuptias sic transeuntes Matrimonialiter conjungant, nisi prius causa coram Officiali nostro cognita, & licentiâ contrahendi in scriptis impetrata fuerit.

9. Si verò Parochus, aut contra-

here

here volentes dubitant, an adsit sufficiens certitudo moralis, Ordinarium consulere, & ejus responsum expectare debent; ad hunc enim pertinet, attentis circumstantiis, in dubio judicare, an adsit sufficiens certitudo de morte conjugis, nec ne? Laym. L. 5. tr. 10. p. 3. c. 3. n. 1. V. *Sed facilis*; qua de causa Ritualia quaedam Dioecelana recte admonent Parochos, ne facile ad contrahendum Matrimonium admittant vagos, & peregrinos, aut qui incertas sedes habent, non habitâ prius Ordinarij licentiâ: neque item eos, qui antea conjugati fuerant, ut sunt uxores militum, & captivorum, vel aliorum, præsertim peregrinantium, nisi habitâ certâ notiâ de morte prioris conjugis; aut in casu, quo non adsunt indubitata mortis testimonia, causa ad Ordinarium deferatur, ejusdemque judicium, & consensus requiratur, ne alioquin ex incentivo libidinis, ac postposito Dei timore facilius contingat, secundas nuptias iniri, absente conjugè adhuc in vivis superstitè.

10. Quod si ipse quoque Ordinarius dubitat de certitudine morali, aut probabilem solum præsumptionem adesse judicat, licentiam concedere non potest ad secundas nuptias transeundi, ut satis constat ex allegatis textibus Juris Canonici, qui exigunt, ut constet, certus nunciis, id est, certitudo habeatur de morte conjugum, ipseque Iudex Ecclesiasticus,

sen Ordinarius bonum publicum Ecclesiæ præferre debet privato commodo: si autem in tali calu licentia secundi Matrimonij denegetur, solum timeri potest periculum incontinentiæ, quod is, vel ea, quæ novæ nuptias urget, cum Dei gratia aliter vitare potest; si verò licentia concedatur, maius periculum imminet publici scandali, irreverentiæ Sacramenti &c. si fortè prior maritus adhuc vivat. Ita fassè Laym. l. c. n. 2 Reiffenstuel, Gobat, qui in *Appendice tr. 9. cas. 14. lit. t.* meminit alicujus Decreti Sacræ Inquisitionis Romanæ, ut, quando similes casus eveniunt, in quibus de morte conjugis omnimoda certitudo non habetur, non det Ordinarius licentiam transeundi ad secundas nuptias, nisi prius monitâ Sacræ Congregatione, & expectato illius judicio. Verum de hoc Decreto in Germania nihil rescitur, & patèretur illius observantia maximas difficultates, tum quia tales vidui, aut viduæ sæpius sunt valde pauperes, tum præcipuè propter nimiam Romæ distantiam. Hinc quando Ordinarius opinatur, adesse certitudinem, non tamen sine omni timore de opposito, eò quod probationes non usque adeò perfectæ videantur, potest, & solet conjugi deferre juramentum, quod neque sciat, nec credat, conjugem amplius esse in vivis. Anacletus Reiffenstuel cit. *Engl. in Manual. Paroch. p. 3. c. 5. §. 5. Sect. 9. de ligamine.*

n. 5.

Xxx

II. In

11. In casu nostro gemino crediderim, paucos ex Ordinarijs datus fuisse facultatem ad alia vota transfundi, præsertim in casu secundo, cum de morte mariti aliud non habeatur, quam sola probabilitas, & conjectura, quod obierit, quia, dum in amentia, & furore profugit domo, & modò per octennium de ipso nihil rescitum est, probabiliter putatur, eum vitâ functum esse: sed hæc movere Iudicem non possunt, neque debent ad impertiendam licentiam secundi Matrimonij, quem Iura volunt non procedere ex probabilitate, & conjecturis, verùm ex certitudine, ut alias jam sæpè dictum est, qualis tamen certitudo hîc non habetur, nam fieri facillimè potuit, ut maritus in hac sua amentia ad locum longè diffitum deveniret, ubi cum prorsus incognitus sit, mirum non est, quod nihil de eo nunciatum fuerit; & fortè ibi talia signa furoris edidit, ut fuerit rursus innexus catenis. Sed neque ex eo sufficienter argui potest eius obitus, quod octo anni interim elapsi sint à tempore, quo fugam domo arripuit; nam spatium annorum hîc non attenditur, nisi alia insuper adsint, quæ præbeant mortis moralem certitudinem; amentia autem, etsi summa miseria sit, quæ homini potest evenire, per se tamen morbus lethalis non est, nam novimus complures ejusmodi amentes, ac furiosos in hac sua infirmitate cateroquin ita valuisse, quin morbo alteri

subjecti fuerint, & viribus pollentes ultra triginta annos carceri, aut catenis inclusos vitam produxisse.

De casu priore vix aliud videtur esse dicendum; cum neque ibi plus aliquid habeatur, quam verosimilis probabilitas, maritum obijisse; hæc verò nec SS. Canones, neque instructio Clementina contenti sunt, ut possit propterea Iudex Ecclesiasticus potestatem facere, cum alio Matrimonium contrahendi, quippe indubitata certitudine & illi, & ista petunt, ubi n. 12. in fine tamen additur: *si tamen hujusmodi testimonia* (videlicet per scripturam authenticam) *haberi non possunt, sacra Congregatio non intendit excludere alias probationes, quæ de jure communi possunt admitti, dummodo sint legitimæ, & sufficientes*; per quæ verba Pontifex in ista sua instructione permittit, ut in defectu omnino plenæ certitudinis attendi valeat ad circumstantias, & alia adminicula, quæ simul sumpta possint præbere saltem moralem certitudinem, etsi eandem singula seorsim accepta non præstent: ad hanc autem, ut vidimus, non sufficit unus testis etiam de visu, qualis datur in isto casu, de quo insuper dubitari potest, an fuerit omni exceptione major, & vera elocutus sit. Nec robur addit alter testis juratus de auditu, cum aliud non referat, quam quæ audit ab uno hoc ipsissimo teste oculato, cujus testimonium non prorsus insuspectum est. Sed neque fama determinatè nunciavit quidpiam

de

de morte hujus conjugis, aut specialem stragem illius cohortis, in qua is militaverat; nam solum constat in genere, cum Turcis infelicitè pugnatum esse, evenire autem potuit, ut ex insausso hoc prælio Alaricus fugâ elapsus aliò delatus sit, vel in captivitatem abstractus, quod re ipsa contigisse, eventus docuit: novimus verò experientiâ, complures plurimis annis inter Turcas, & Tartaros in summis miserijs asperimæ captivitatis supervixisse, non solum plebeios duris affuetos, sed nobiles quoque molliter educatos, quin possent unquam ad suos nuncium mittere de suo infortunio: cur igitur non potuerit hic miles belli asperitatibus induratus vitam diutius protrahere in ærumnis, quæ alios magis delicatos fortasse citius confecissent? imò in quibus ipsi quoque non infrequenter perdurarent? unde crediderim, multos ex Ordinarijs, urgente instructione Clementinâ, non faciliè daturis fuisse facultatem Vileniæ ad novas nuptias transeundi, nisi alia adhuc accederent, v. g. nisi obtinerentur litteræ à Duce illius legionis, sub cujus signis militaverat Alaricus, quibus testaretur, à multis annis de isto homine nihil constare, passimque ab ejus commilitonibus, qui adhuc supersunt, credi, eum occubuisse in infelici illo prælio, cum post acceptam stragem, cui interfuerat, amplius non comparuerit, ut fieri tunc

posse, & in simili factam esse potestatem, tradit Gobat *tr. 9. cas. 14. n. 338.* & in *Appendice lit. v.* apud quem legi merentur alii quoque casus, quos eo loco affert de hac materia.

12. Caterùm si fortè contigit, Vileniam, aliâve similem mulierem ob conjecturas admodum probabiles, non tamen præstantes sufficientem certitudinem, admissam esse ad secundas nuptias à Parocho loci, non requisitâ, nec obtentâ licentiâ ab Ordinario, per quod sanè egit contra instructionem Clementinam, & fortè etiam contra constitutiones suæ Diœcesis; aut si ipsemet Ordinarius ob magnam quidem probabilitatem, conjecturas, & indicia mortis, quæ putabantur esse sufficientia, re ipsa tamen omnino certa non erant, secundum Matrimonium permittit, separari deinceps non debens tales conjuges, qui bona fide & sine dolo conjuncti sunt, quamdiu non constat, priorem maritum adhuc vivere, vel nisi deprehendatur, quòd intercesserit mala fides, aut non nisi levissimæ, ac ridiculæ conjecturæ de fato mariti adfuerint, aut defacto adsint, Gobat *l. c. n. 305. & 354.* Laym. *L. 5. tr. 10. p. 3. c. 3. n. 2.* qui id desumit ex *c. Cum per bellicam. 34. q. 1.* De eo autem nemo est, qui jure dubitet, quin, si

Xxx 2

pos

post Matrimonium etiam optima fide ab utroque conjugue contractum acquiratur noticia, aut certitudo moralis, virum priorem esse superstitem, & adhuc vivere, abstinendum tunc sit à toro conjugali, & omni carnali commercio, cùm hoc secundum Matrimonium nullum, & invalidum sit; proinde debet uxor, relicto hoc secundo, reverti ad priorem conjugem, eique denuo cohabitare, & si resistat, excommunicatione, alijsque gravibus poenis ad hoc compelli potest, ut constat ex c. Si Dominus. De Secundis nuptijs, ubi dicitur: *Quòd si post de prioris conjugis vita constiterit, relicta adulterinis complexibus, ad priorem conjugem revertatur* can. Si Virgo. & can. Cùm per bellicam. 34. q. 1. & 2. Sin autem aliqua mulieres, ita posteriorum virorum amore sunt capta, ut malint his coherere, quàm ad legitimum redire consortium, merito sunt notandæ, ita ut etiam Ecclesiastica communione priventur. Si autem prior maritus eam nolit recipere, secundi torum nihilominus deferere debebit, & vitam coelibem agere. Basil. Pontius L. 7. de Matr. c. 53. n. 7. proles interea, si quæ ex putatio hoc secundo Matrimonio, in facie Ecclesiæ præmissis denunciationibus celebrato, procreatae sunt, in utroque foro habentur pro legitimis propter bonam fidem utriusque parentis; imò

etiam, si unus duntaxat eorum bona fide contraxit cum ignorantia impedimenti, nam in favorem liberorum potiùs attendunt Jura bonam unius, quàm alterius malam fidem. c. Cùm inter. 2. & c. Ex tenore. 14. Qui filij sint legitimi. Navarra in Manuali c. 22. n. 53. Paulus Comitulus L. 1. Respons. Moral. q. 132. n. 2. Gonzalez in cit. c. Cùm inter. n. 4. Wiestner De Secundis nupt. n. 22. atque ita habetur responsio ad alterum quaesitum præsentis casus.

13. Quæres, quid si verò non certitudo, sed dubium solummodo habeatur de vita conjugis, num forte adhuc superstes sit?

12. Cùm dubium hoc possit vel præcedere contractum Matrimonij, vel jam contracto supervenire, duplex responsio danda est. Si unus conjugum, stante dubio de morte conjugis, alter verò bona fide contraxit, tenetur ille, qui cum dubio, & consequenter mala fide Matrimonium iniit, alteri cohabitare, & reddere debitum, petere autem non potest, nisi dubium prudenter deponat, nam se exponeret periculo adulterij. Patet clarissimè ex c. Dominus. De Secund. nupt. ubi Lucius III. Pontifex ad casum initi Matrimonij sine sufficiente certitudine de morte conjugis ita refert: *Si verò aliquis, vel aliqua id hactenus non servavit, & de morte prioris conjugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei, quæ sibi nupsit*

nuptis, debitum non denegat postulanti, quod à se noverit nullatenus exigendum, ex quo textu sat manifestè colligitur, Matrimonium cum dubio, consequenter cum mala fide unitis, initum, non esse invalidum, ut putat Basil. Pontius l. 6. n. 6. casu quo prior conjux revera obiit, etsi à dubitante id certò non sciatur, nam hoc ipso, quòd Papa dicat, dubitantem in tali casu debere reddere debitum, qui est actus Matrimonij, supponit Matrimonium esse validum, aliàs redditionem debiti, qui actus non nisi conjugibus licitus est, concedere haud posset. Sanch. l. 2. de Matr. disp. 42. n. 5. Navarr. in Manuali c. 22. n. 54. Anacletus Reiffenstuel l. c. n. 22. Gobat tr. 9. cas. 14. n. 286. Barbosa inc. 2. De Secundis nuptijs n. 3. ubi plures citat pro hac Sententia.

Si ambo conjuges, stante dubio de vita prioris conjugis, & sic per consequens mala fide contrahunt, neutri permissum est, ut vel reddat, vel petat debitum conjugale, quamdiu dubium prudenter non deponunt, ac rationabiliter judicant, prioris conjugij consortem decessisse, priusquam posterius inirent. Sanch. n. 7. cum alijs supra citatis, Wiestner n. 17. De Secundis nuptijs, quia si uterque mala fide contrahit, nulli suffragatur possessio, consequenter nullus habet jus ad debitum conjugale. Si verò dubium

oriatur primùm post Matrimonium ab utroque bona fide contractum, illudque superveniat vel utrique, vel uni tantum, tenetur dubitans inquirere de veritate, & interim abstinere à petendo debito, quamvis illud reddere possit bona fide petenti. Quòd si uterque dubitet, utrique abstinendum est à debito tam petendo, quam reddendo, donec de veritate diligenter inquirat, quò factò si dubium adhuc vincere nequeat, uterque non solum reddere, sed etiam petere poterit, cum in alijs quoque hæc universalis doctrina sit, bonæ fidei possessorem, quando incipit dubitare, num res sit aliena, si post adhibitam diligentem inquisitionem dubium deponere nequeat, posse rem retinere, & ea etiam uti: idem ergo dicendum est de possessione, & usu Matrimonij. ita citati.

14. Denique dubitari potest, quid sit agendum conjugibus, qui bona fide celebrarunt secundas nuptias, quòd certò crederent, priorem maritum è vivis excessisse, qui tamen tunc temporis reipsa vivus erat, si modò ipsis certò constet, eum interea obiisse?

15. Adhuc deferendus est torus, quia vivente priore conjuge secundum Matrimonium fuit invalidum, & juxta regulam Juris 18. in 6. non firmatur tractu temporis, quod ab initio non subsistit: nec tenebuntur hi conjuges

juges ullo jure secundum Matrimonium novo consensu validare, neque ad hoc compelli possunt. Si tamen suscepta esset una, vel plures proles, tunc sanè convenit, ut confirmetur illud Matrimonium, nam facit hoc ad meliorem educationem prolis, & multas tricas evitandas,

etsi ad eam legitimandam id necessarium non sit, nam proli nati ex Matrimonio bona fide putato legitimo, ac publicè contracto, in utroque foro legitimam esse, suprà dictum est n. 12. *Sporer Theol. Sacrament. p. 4. c. 1. Sect. 1. n. 53. Gebat l. 6. n. 325.*

§. IV.

PUBLICA HONESTAS.

C A S U S

Sponsalium mutuo consensu solutorum, ac postea contractorum cum consanguinea prioris Sponse.

Rufilla Harduini Sponsa de futuro, priusquam conjugium actu contraheretur, cepit graviter ægrotare, infirmitate primò incognitâ, in phthisin postmodum degenerante, unde & ipsa incepit à conjugio abhorrere, & Sponsus jam non amplius optare conjugem, quæ, si diutius superviveret, continuò cum ægritudine conflictatura, vel, si malo invalescente,